

УДК 37.091.12:34

О. РЕМЧернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка**СИСТЕМНЕ СТРУКТУРУВАННЯ ЦІЛЕЙ
І ЗАВДАНЬ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ
В МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ**

Розглянуті педагогічні умови, що покладені в основу розробки цілей та завдань формування правової культури майбутніх інженерів-педагогів.

Ключові слова: правова культура, інженер-педагог, вища освіта.

Постановка проблеми дослідження. Формування правової культури майбутнього інженера-педагога професійного навчання є відкритою динамічною системою й має складну структуру. Відкритість даної системи для впливу ззовні очевидна, тому що вона зазнає постійного впливу різних зовнішніх умов: суспільних, культурних, соціально-економічних тощо. Оскільки на процес формування правової культури педагога професійного навчання діють практично всі зовнішні умови, ми приймаємо їх як вихідні передумови.

У цьому зв'язку важливо забезпечити умови системно-цілісної організації діяльності із формування правової культури педагога професійного навчання. Модель формування правової культури покликана створювати педагогічні умови цілісної підтримки розвитку правової культури особистості в період професійно-технічної освіти.

Аналіз наукових досліджень. Провідною тенденцією сучасних інноваційних змін є становлення гуманістичних, індивідуально-орієнтованих і гуманітарно-орієнтованих освітніх систем. Їх дослідження здійснювали провідні науковці галузі (Н.А. Алексєєв, Е.В. Бондарєвська, В.І. Данильчук, Н.К. Сергєєв, У.У. Сериков, В.М. Сімонов, І.С. Якиманська та ін.). Усі дослідники в методологічному відношенні спираються на відоме положення системного аналізу про те, що система не може функціонувати й розвиватися без природних і необхідних умов, сукупність яких називають середовищем системи.

Вони також відштовхуються від думки вітчизняних дослідників (Ю.К. Бабанський, Г.І. Вергелес, М.Е. Дуранов, Ю.П. Соколиків та ін.), які відзначають, що всяка педагогічна система може успішно функціонувати тільки при дотриманні відповідних умов.

Процес формування правової культури реалізує комплекс педагогічних умов, які забезпечують формування правової культури педагога професійного навчання, оскільки спрямовані на підтримку компонентів, що формуються, правової культури особистості й організують керування розвитком майбутніх фахівців. З'ясування цих умов визначає **мету** даної статті.

Виклад результатів дослідження. Проведене дослідження дозволило виділити наступні умови:

- системне структурування цілей і завдань формування правової культури;
- відбір формуючого правову культуру змісту освіти;
- створення програмного й навчально-методичного забезпечення;
- розробка технології, що сприяє досягненню цілей формування правової культури, яка включає цінісно-орієнтаційний, змістовно-моделюючий і рефлексивний правовий освітній простір, що відбиває специфічні характеристики правової культури й служить універсальним освітнім середовищем її формування;
- забезпечення єдності прав і обов'язків суб'єктів освітнього процесу;
- педагогічний контроль і корекція процесу формування правової культури;
- комплексне діагностування й оцінка формування правової культури.

Виходячи з компонентів правової культури педагога професійного навчання, у якості основної мети моделі формування правової культури виділяється підвищення рівня правової культури інженера-педагога професійного навчання в умовах соціально спрямованої й навчально-професійної активної діяльності в процесі навчання; підготовка соціально й професійно компетентного фахівця - відповідального й активного суб'єкта соціокультурної й професійної діяльності по збереженню й збільшенню культурного фонду в суспільстві [1].

Однак судити про досягнення поставленої мети можна лише по зовнішніх зразках соціально спрямованої поведінки й творчо активної пізнавально-ціннісної діяльності. У цьому зв'язку виникає необхідність, по-перше, визначити педагогічні завдання формування правової культури в контексті досягнення мети культурного становлення особистості у вузі й, по-друге, ідентифікувати результати, описавши зовнішні ознаки того, що студенти повинні знати й уміти, виходячи з виділених компонентів правової культури педагога професійного навчання. У підсумку, мета стає діагностичною, що перевіряється, а сама процедура діагностики й самодіагностики, оцінки й самооцінки результатів виконує роль зворотного зв'язку в ході реалізації завдань формування правової культури. Виходячи із цього, мета формування правової культури педагога професійного навчання в освітньому процесі конкретизується нами за допомогою постановки наступних завдань.

По-перше, – свідоме засвоєння студентами правових знань, науково й системно свідомих, ціннісно усвідомлених з соціальних і індивідуально значимих позицій.

По-друге, – формування особистого емоційно-ціннісного, позитивного й зацікавленого ставлення до правових цінностей з точки зору моральних норм, що склалися, і моральних принципів суспільства, його ідеалів і символів, кристалізованих у духовнім і практичній житті людей.

По-третє, – формування соціокультурної спрямованості. Вона виявляється за ціннісними переконаннями і поглядами особистості, за орієнтацією на духовні ідеали й традиції народу, за правовими нормами і принципами особистої поведінки. Зміст соціокультурної спрямованості включає соціальні установки толерантності й культурного співробітництва, обумовлює правову діяльність і правомірну поведінку.

По-четверте, – розвиток здатності до самостійного застосування ціннісно-усвідомлених знань, переконань і принципів діяльності в професійній сфері.

Відбір формуючого правову культуру змісту освіти відбувається в результаті формування правової культури, яке є процесом особистісного й професійного становлення, результатом якого є проектування його професійної діяльності на індивідуально-значеннєвий характер навчання, створення умов для пізнання дійсності через цілісне сприйняття й усвідомлення свого місця у світі, а сама «особистість породжується в діяльності»). Успішне формування правової культури педагога професійного навчання можливо в процесі навчальної діяльності. Система навчання у вузі допомагає студенту побачити й усвідомити основні віхи професійно-педагогічного й морально-правового вдосконалення відповідно до рівня суб'єктивних можливостей [2]. Ця умова відповідає структурно-змістовому компоненту і створює відбір, структурування й конкретизацію формуючого й розвиваючого правову культуру змісту освіти, відбір відповідних дидактико-методичних засобів, форм і методів навчання, способів діагностики й контролю, що застосовуються для досягнення цілей формування правової культури педагога професійного навчання.

Знання, яке освоюється в процесі формування правової культури, тільки тоді буде реально регулювати його практичні дії, коли воно перетвориться у внутрішнє надбання педагога, у його особисте знання, у його переконання, емоційно їм пережите й практично апробоване. Кожний педагог як суб'єкт практичної діяльності будує свій власний досвід, створює особисто пережиту стратегію розв'язку педагогічних завдань і свій індивідуальний стиль діяльності; однак формування, удосконалювання, розвиток цієї стратегії й цього стилю можливі лише в системі спільної діяльності.

Освоєння навчальної інформації здобуває для педагога особистісний зміст тільки в контексті його загальної гуманістичної позиції, яка визначає інтерпретацію інформації, одержуваної з різних областей знання, направляє стратегію практичних дій. Те ж ставиться й до вивчення різноманітних педагогічних технологій: оволодіння технічними прийомами діяльності стає умовою реалізації загальних педагогічних ідей професіонала, які втілюють більш загальні ідеали педагога як особистості [3].

Рефлексивний аналіз правової культури дає педагогові можливість зрозуміти, що розв'язок цієї проблеми визначається проблемами сучасності, особливостями переходу від техногенної до антропогенної цивілізації, від економічних і соціокультурних факторів, що визначають освітнє середовище, у яким функціонує освітня установа в даний період часу. Рефлексивний аналіз змісту освіти допоможе усвідомити його глибокий правовий потенціал, оскільки в цьому змісті закладені цінності, пов'язані з пошуком істини, добра, краси, людяності.

Моделюючи процес формування правової культури, необхідно враховувати його складність, багатоаспектність і безперервність. Формування правової культури особистості здійснюється в рамках різних соціальних інститутів, і даний процес може бути керованим або некерованим. Процес формування правової культури інженера-педагога професійного навчання є керованим, якщо її розвиток і формування відбуваються в умовах навчання й виховання. Якщо формування правової культури відбувається в процесі саморозвитку особистості, то даний процес здійснюється спонтанно. Таким чином, зону формування правової культури фахівця можна позначити, з одного боку, навчально-виховним процесом у вузі, а з іншого – процесом саморозвитку особистості.

Метою правової культури є забезпечення цілісності процесу розвитку правової культури майбутніх інженерів-педагогів професійного навчання в навчальному процесі. Забезпечуючи вивчення правової культури в загальнопедагогічній підготовці інженера-педагога професійного навчання, дає змогу забезпечити інтеграцію. Інтегративність змісту правової культури в комбінації із прикладною спрямованістю створює природні умови формування правової культури педагога професійного навчання в інженерно-педагогічному вузі, у яким студент із об'єкта професійної підготовки перетворюється на суб'єкт соціокультурного розвитку.

Логіка побудови процесу формування правової культури обумовлена організацією дослідницької роботи студента по осмисленню особистісних і професійних особливостей: від усвідомлення сутності поняття «правова культура», розуміння її ролі в ході професійно-педагогічної діяльності, до філософського осмислення даної проблеми.

Зміст правової культури містить у собі не тільки теоретичні аспекти розглянутих проблем, але й практичні засоби й методи, що сприяють формуванню правової культури особистості майбутнього педагога професійного навчання [3].

У змістовному плані права культура ставить перед собою наступні цілі:

- когнітивну – знайомство студентів з правовою культурою, історією й особливостями української правової культури, механізмами формування правової культури;
- процесуальну – знайомство студента із прийомами, методами й формами розвитку правової культури: індивідуально-орієнтованими технологіями, методиками, спрямованими на розвиток правового освітнього простору, персоніфікацію, діалогізацію навчально-виховного процесу, діалог культур і застосування їх у професійно-педагогічній діяльності.

Висновки. Важливою умовою формування правової культури педагога професійного навчання є програмне й навчально-методичне забезпечення. Воно покликане відбивати ідею й сутність основних вимог до правової культури педагога професійного навчання й передбачати, відповідно до її структурно-змістовної характеристики, цілеспрямований і систематизований відбір необхідного в педагогічній діяльності навчально-методичного, програмного, предметно-правового і законодавчо-нормативного матеріалу. Це пов'язане з тим, що, по-перше, в обсязі вишівських дисциплін

загально-педагогічного циклу законодавчо-правовий аспект, що відбиває сутність і специфіку правової культури в цілісному педагогічному процесі, обмежений як за обсягом, так і за змістом. Це не задовольняє зрослих потреб і інтересів майбутніх педагогів у цій галузі знань. По-друге, у системі підготовки педагогів професійного навчання програмно-методичне забезпечення правового аспекту багато в чому не відповідає вимогам сучасної педагогічної практики.

Серед факторів становлення професійної й правової культури педагога професійного навчання слід назвати культуру освітньої установи, яка «містить у собі набір уявлень про способи діяльності, норми поведінки; набір звичок, писаних і неписаних правил, заборон, цінностей, очікувань, уявлень про майбутнє й сьогодення» [3]. Освітня установа являє собою певне соціальне мікросередовище, яке сприяє процесу самореалізації (становлення) особистості, розвитку її здатностей і можливостей.

У цих умовах у контексті нашого дослідження особливу актуальність здобуває проблема виникнення й розвитку правового освітнього простору в освітній установі, яка відбиває освітню ситуацію.

Освітнє середовище в педагогічному навчальному закладі – це індивідуально-розвивальне середовище. Воно являє собою простір, що містить освітні, наукові, культурні, морально-етичні, моральні, правові й інші цінності. При участі всіх компонентів освітнього середовища, що являє собою частину соціокультурного простору, зону взаємодії освітніх систем, їх елементів, освітнього матеріалу й суб'єктів освітніх процесів, створюються умови для професійного розвитку особистості учнів.

Список використаних джерел

1. Мальцев Г.В. Розуміння права. Підходи й проблеми / Г.В. Мальцев. – М., 1999. – 519 с.
2. Мусинов П.А. Педагогічні умови формування морально-правової культури майбутнього педагога в процесі вузівської підготовки: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. / П.А. Мусинов. – Львів, 2000. – 169 с.
3. Федоров В.А. Професійно-педагогічна освіта: теорія, емпірика, практика / В.А. Федоров. – Рівне, 2001. – 330 с.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2012.

Rem O.

Черниговский национальный педагогический университет имени Т.Г. Шевченко

СИСТЕМНОЕ СТРУКТУРИРОВАНИЕ ЦЕЛЕЙ И ЗАДАЧ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ У БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

Рассмотрены педагогические условия, положенные в основу разработки целей и задач формирования правовой культуры будущих инженеров-педагогов.

Ключевые слова: правовая культура, инженер-педагог, высшее образование.

Rem O.

Chernihiv National Pedagogical University named after T.G. Shevchenko, Ukraine

SYSTEM STRUCTURING OF AIMS AND OBJECTIVES OF LAW CULTURE FORMATION OF FUTURE ENGINEERS-EDUCATORS

The article reveals pedagogical conditions that make the base for development of aims and objectives of law culture formation of future engineers-educators.

Keywords: law culture, engineer-educator, higher education.